

Nieuwsbrief

Havenlaan 88 bus 73 - 1000 Brussel

INSTITUUT
NATUUR- EN BOSONDERZOEK

NIEUWSBRIEF@INBO.BE / WWW.INBO.BE

December 2017

De Zeeschelde in 2016: verhoogde waterdynamiek kan de habitatkwaliteit beïnvloeden (NB 12-17)

Jaarlijks rapporteert het INBO over de toestand en de evolutie van de biologische diversiteit van onze grootste getijdenrivier.

Sinds 2015 zien we opmerkelijke veranderingen in de morfologie van de Boven-Zeeschelde. Waar in het verleden de slikplaten aan de binnenbochten tussen Temse en Dendermonde stelselmatig aanzandden, treedt nu integendeel erosie op. Dat komt door insnijdingen van de vloedstroming in de slikken. De sedimentatie- en erosieprocessen in de binnenbochten zijn dus tegengesteld aan de voorafgaande langjarige trend (2009-2015). In de buitenbochten zet de versteking van de oevers zich echter voort.

De verhoogde stroomsnelheid van het water in de Boven-Zeeschelde kan, naast de sedimentatie- en erosie van de slikbodem, ook de algemene habitatkwaliteit van deze zone als leefgebied voor bodemdieren en als foerageergebied voor vogels en vissen beïnvloeden. Door een verhoogde hoeveelheid sediment in het water kan de algengroei verminderen. Dit kan dan weer gevolgen hebben voor het volledige voedselweb.

De oorzaak van de verhoogde waterdynamiek kunnen we niet ondubbelzinnig duiden. De derde verruiming van de [Westerschelde](#) en de Zeeschelde (2009-2010), het onderhoud van beide delen van de Schelde, zandwinning, de uitruiming van de Durme en van de Schelde nabij Gent zijn mogelijke oorzaken, maar ook de langjarige getijcyclus, de algemene zeespiegelstijging en wijzigingen in de bovenafvoer (bepaald door neerslag en regeling van de sluizen) kunnen veranderingen in stroompatronen en verhoging van het lokale vloedvolume veroorzaken.

In welke mate de verhoogde waterdynamiek zich voortzet en wat de invloed daarvan is op de vegetaties en de diersoorten langs de Schelde, moet verder onderzoek uitwijzen.

[Gunther Van Ryckegem](#), Alexander Van Braeckel

Meer lezen? [Van Ryckegem G., Van Braeckel A., Elsen R., Speybroeck J., Vandevoorde B., Mertens W., Breine J., Spanoghe G., Buerms D., De Beukelaer J., De Regge N., Hessel K., Soors J., Terrie T., Van Lierop F. & Van den Bergh E. \(2017\). MONEOS – Geïntegreerd datarapport INBO: Toestand Zeeschelde 2016: monitoringsoverzicht en 1ste lijnsrapportage Geomorfologie, diversiteit Habitats en diversiteit Soorten. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2017 \(37\). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel](#)

Met een vouwmeter de natuur in om vegetaties te monitoren? (NB 12-17)

Vanuit de nood om vegetaties meer kwantitatief op te volgen, ontwikkelde het INBO een nieuwe methode gebaseerd op afstandsmetingen. Voor de soorten die groeien in de buurt van een voldoende aantal over het terrein verspreide puntlocaties, worden de horizontale afstand gemeten tussen de puntlocaties en het dichtstbijzijnde deel van de planten die groeien in de nabijheid ervan (bv. tot 1 m). De nieuwe methode biedt meer informatie dan bestaande monitoringstechnieken en kan mogelijk ook gebruikt worden om bijvoorbeeld remote-sensinggegevens te verifiëren. Ook laat de methode toe om sneller veranderingen in de abundantie op te pikken.

Met de nieuwe methode kunnen we voor elke soort zowel de bedekking (oppervlakte van het terrein die door de soort ingenomen wordt) als de kans op voorkomen in de buurt van een willekeurig gekozen locatie in het terrein schatten. Dit is belangrijk omdat een soort in termen van bedekking (gerelateerd met biomassa) verwaarloosbaar kan zijn, maar toch overal in het terrein opduiken, wat voor een beheerder vaak even betekenisvol is als een soort met een hoge bedekking.

In een soortenrijk grasland, een heidevegetatie of de kruidlaag van een bos, vertellen de verschillende plantensoorten en de verhoudingen waarin ze voorkomen veel over de toestand van van een terrein en evoluties ervan. Een snelle kwalitatieve inschatting volstaat meestal om te beslissen over het te voeren beheer. De nieuwe methode brengt echter soelaas wanneer meer informatieve en kwantitatieve gegevens nodig zijn en vergroot ook de kans om relatief kleine veranderingen in de vegetatie op te pikken. De reproduceerbaarheid van de metingen is hoog en de methode is weinig gevoelig voor vertekening door het zogenaamde 'waarnemerseffect' (en is dus objectiever).

[Hans Van Calster](#)

Meer weten? [Lees het A1-artikel](#)

Glasaal recupereert voorbij het spui (NB 12-17)

Al een paar jaar doet het team [Aquatisch](#) Beheer in opdracht van het Agentschap voor Natuur en Bos onderzoek naar de potenties van een glasaalvriendelijk spuibeheer. Paling moet tijdens zijn glasaalstadium de Europese estuaria binnendringen om stroomopwaarts geschikt opgroeihabitat te vinden. De vele getijdensluizen langs de kust verhinderen dat sterk. Het niet volledig sluiten van de sluisen tijdens opkomend getij, het zogenaamd 'aangepast spuibeheer', werd door ons aangeraden en bleek een kostenefficiënte manier om meer glasaaltjes de polders in te krijgen.

Hoe het de glasaaltjes daarna verging was minder duidelijk. Sinds 2016 onderzoeken we het lot van deze migranten in het Veurne-Ambachtkanaal in Nieuwpoort. Het bleek dat binnengelaten glasaal in staat is om actief verder te trekken ongeacht lage watertemperaturen, hoge stroomsnelheden en sterk wisselende zoutwaarden. Bovendien bleken glasalen met een (ver)minder(d)e conditie zich in dit kanaal te kunnen vestigen en aan te sterken door zich te voeden met allerlei waterdiertjes, vooraleer verder te trekken.

Nu onderzoeken we of bijkomende knelpunten hogerop in het stroomgebied, zoals pompgemalen, met palinggoten kunnen worden overbrugd. De uitbouw van een permanent monitoringsstation voor intrekkende glasaal en uittrekkende zilverpaling, ter hoogte van het pompgemaal van Veurne-Ambacht, moet het mogelijk maken om in de nabije toekomst de effecten van deze relatief eenvoudige ingrepen op het palingbestand verder te evalueren.

[Jeroen Van Wichelen](#)

Meer lezen: [Lore Vandamme, Jeroen Van Wichelen, Ine Pauwels, Johan Auwerx, Inne Vught, David Buysse, Raf Baeyens, Nico De Maerteleire, Emilie Gelaude, Bruno Picavet, Sebastien Pieters, Karen Robberechts & Johan Coeck \(2017\). Wetenschappelijke onderbouwing en ondersteuning van het visserijbeleid en het visstandbeheer, Onderzoeksprogramma visserij 2016. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.](#)

Advies in de kijker (NB 12-17)

Advies over het effect van recreatie op een aanwezige dassenpopulatie

Op twee plaatsen in de omgeving van Sint-Truiden en Tongeren zijn plannen voor recreatieve ontwikkelingen. In het ene geval gaat het om de organisatie van grootschalige evenementen, in het andere om de aanleg van infrastructuur voor zachte recreatie. Beide locaties liggen echter in het leefgebied van dassen.

Dassen zijn nachtactieve, schuwe dieren. Vooral de onmiddellijke omgeving van de burcht is een gevoelige zone. Regelmatige verstoring kan een negatieve invloed hebben op de conditie van de dieren en daardoor ook op het voortplantingssucces. Ernstige verstoring kan ook leiden tot het verlaten van de burcht of van het gebied.

[>> Lees het integrale advies](#)

Naar een nieuwe ecologische inventarisatie voor berm- en dijkbeheerplannen (NB 12-17)

Vlaanderen heeft een dicht netwerk van wegen en waterwegen. De kilometerslange bermen en dijken langs deze transportinfrastructuur hebben een belangrijk potentieel aan waardevol biotoop voor planten, ongewervelden en vogels. Op vraag van het Departement Mobiliteit en Openbare Werken van de Vlaamse overheid werkte het INBO een nieuwe methodiek uit voor de inventarisatie van de vegetatie in functie van het opmaken van berm- en dijkbeheerplannen.

Eerst bepalen we vier klassen op basis van de vegetatiestructuur:

- grasland
- ruigte
- struweel
- opgaande houtige vegetatie

Binnen elke vegetatiestructuurklasse onderscheiden we karteereenheden op basis van typische plantensoorten en/of fijnere structuurkenmerken. Voorbeelden van karteereenheden binnen grasland zijn 'dominant gras', 'gras-kruidentmix' of 'bloemrijk grasland'. Voor ruigtes zijn dat onder meer 'verruigd grasland', 'brandnetelruigte' of 'natte ruigte'. In de klasse van de struwelen onderscheiden we onder andere 'doornstruweel', 'brem- en gaspeldoornstruweel' en 'braam'. Deze karteereenheden worden toegekend aan lijntrajecten of vlakken. Een inschatting van potentieel belangrijke faunawaarden gebeurt door combinaties van kwalitatieve kenmerken, zoals breedte, expositie en vegetatiestructuur van de berm of dijk.

Wanneer bijzondere soorten of belangrijke ecologische potenties aanwezig zijn, kunnen bermbeheerplannen worden uitgewerkt als natuurbeheerplan. Hiervoor ontwikkelden we een uitgebreide karteringsmethode waarbij de karteereenheden vertaald zijn naar Europese [Natura 2000](#)-habitats of regionaal belangrijke biotopen.

[Andy Van Kerckvoorde](#), Bart Vandevoorde, Jan Van Uytvanck

Meer lezen: [Jan Van Uytvanck, Andy Van Kerckvoorde, Bart Vandevoorde, Geert De Blust \(2017\). Evaluatie en optimalisatie van de inventarisatiemethodiek en de beheerevaluatie voor bermen en dijken. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2017 \(32\). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.](#)

INBO gaat voor Open Access (NB 12-17)

In het verleden publiceerden onze wetenschappers hun artikels vaak in gerenommeerde online tijdschriften waar potentiële lezers, via abonnement of eenmalige aankoop, moesten betalen om er toegang toe te krijgen. Sinds 20 september 2017 streeft het INBO ernaar om wetenschappelijke artikels alleen nog in Open Access (OA), of Green Open Access te publiceren. Dit wil zeggen dat het artikel onmiddellijk gratis toegankelijk is of, bij Green Open Access, twee jaar na het verschijnen in een betalend tijdschrift, gratis beschikbaar wordt [op de website van het INBO](#).

Open-accesstijdschriften zijn een recent fenomeen en zijn nog niet voor alle vakgebieden beschikbaar met dezelfde reputatie als traditionele tijdschriften, daarom ook de keuze voor Green Open Access.

Het INBO moedigt zijn wetenschappers aan te publiceren in die OA-tijdschriften die zijn opgenomen in de [Directory of Open Access Journals](#) (DOAJ) en publiceren onder een [Creative Commons Attribution](#) (CC-BY) licentie. Deze vorm van golden OA zorgt ervoor dat artikels onmiddellijk bij publicatie beschikbaar zijn.

Ook betalende tijdschriften bieden meestal de optie aan om een artikel OA te maken, vaak tegen hoge kosten: dit is een bron van inkomsten bovenop de abonnementen en kosten die de lezers nog steeds betalen voor andere artikels. Het OA-beleid wil deze vorm van hybride OA niet langer ondersteunen: deze kosten worden dan ook niet langer door het INBO gedragen.

Ben je regelmatig op zoek naar wetenschappelijke artikels, maar bots je op het aankoopvenster? De handige [Chrome extensie Unpaywall](#) zoekt voor jou de legale post-print.

[Bart Goossens](#) en [Peter Desmet](#)

PARTRIDGE: patrijzen in de kijker (NB 12-17)

In 2017 startte het INBO, samen met Vlaamse, Nederlandse, Duitse, Engelse en Schotse partners het Europese Interregproject PARTRIDGE. Met dit project willen we in landbouwgebied gedurende vier jaar de effecten van faunavriendelijke beheermaatregelen op de patrijs en op de biodiversiteit in het algemeen nagaan. Concreet willen we in tien demonstratiegebieden verspreid over vijf landen verschillende beheermaatregelen uittesten. Het INBO is verantwoordelijk voor het uitwerken en coördineren van de biodiversiteitsmonitoring in de Vlaamse demogebieden en het verwerken van die data.

We volgen de patrijzen twee maal per jaar op: in het voorjaar wordt op vaste trajecten het geluid van een solitair mannetje afgespeeld, waarbij we de terugroepende individuen tellen. In de late zomer tellen we het aantal 'kluchten', dit zijn groepen van patrijzen bestaande uit oudere en jongere vogels. Dit moet ons een idee geven over de populatietrend en het voortplantingssucces.

De patrijs is in dit project een paraplu-soort. De bedoeling is dat door de maatregelen ook de aantallen van andere dieren, zoals akkervogels of hazen, toenemen. Daarom tellen we in het voorjaar ook de hazen in de gebieden. Akkervogels worden opgevolgd door vijfmaal in het broedseizoen de terreinen te bezoeken en de territoria te registreren. Via de jacht- en vangstdagboekjes van jagers die meewerken aan het project, monitoren we het effect van predatorcontrole en evalueren we recreatieve jacht als ecosysteemdienst.

Het doel van al dit werk is na te gaan of het mogelijk is om via gerichte maatregelen in het landbouwgebied de biodiversiteit tegen 2020 met 30% te laten stijgen.

[>> Projectwebsite](#)

[Luc De Bruyn](#), Yasmine Verzelen, Thomas Scheppers